

Čo povedal Pius XII. o demokracii?

Jacek Bartyzel

4. februára 2021 ✙ **História**

Už viac ako sto rokov na katolíckej sociálnej učení vrhá tieň tzv. kresťanská demokracia, ktorá ako huba prilepená k stromu vysáva z neho miazgu. A to napriek tomu, že sám pápež Lev XIII. výslovne zakázal (v encyklike *Graves de communi* z roku 1901) používať tento pojem v politickom zmysle, ktorý by popieral potrebu hierarchie v štáte a spoločnosti a ponechal mu iba etický a sociálny význam: ako akciu podniknutú prirodzenými elitami na zlepšenie stavu chudobných vrstiev.

Tvorcovia kresťanskej demokracie v sociálnej náuke Cirkvi sa však nevzdávajú a vytrvalo vyhlasujú, že demokracia je politický systém, ktorý Cirkev nielenže odporúča, ale dokonca ho preferuje. Pri hľadaní – pre väčšiu dôveryhodnosť – potvrdenia tejto tézy v „predkoncilovom“ učení sa zvyčajne odvolávajú na posolstvo pápeža Pia XII. prednesené vo vatikánskom rozhlase na Štedrý večer roku 1944 tvrdiac, že pápež tam akceptoval a výslovne odporúčal demokraciu ako ten najlepší systém. Možno o tom nájsť množstvo informácií, zväčša sú však skreslené a toto posolstvo nikto presne necituje. Poľský (ani slovenský) preklad zatiaľ nejestvuje. Preto som sa rozhodol siahnuť do zbierky cirkevných dokumentov na webovej stránke Svätej stolice a preložiť jej kľúčové fragmenty, aby som dal čitateľom možnosť konfrontácie s talianskym originálom.

Čo skutočne povedal Pius XII. v tomto posolstve *všetkým národom (al popoli del mondo interno)* nazvanom *Benignitas et humanista*, v ktorom – čo je podstatné už z prvých slov – uvažuje, *aké zásady musí (demokracia) dodržiavať, aby bolo možné uznať, že je skutočná a zdravá (quali norme deve essere regolata, per potersi dire una vera e sana democrazia)?*

Predovšetkým je potrebné uznať, hovorí pápež, že demokracia *chápaná v širokom zmysle slova, má rôzne formy a je možné ju realizovať v monarchiách i v republikách (intesa in senso largo, ammette varie forme e può attuarsi così nelle monarchie come nelle repubbliche)*. Pápežovo rozlišovanie medzi ľuďmi (*popolo*) a masou (*massa*), čiže beztvarym davom (*moltitudine amorpha*), ktorý je *úhlavným nepriateľom opravdivej demokracie a jej ideálu slobody a rovnosti (è la nemica capitale della vera Democrazia e del suo ideale di libertà e di uguaglianza)*, pretože základná sila masy môže byť iba nástrojom v službe štátu, ktorý ju šikovne využíva (*della forza elementare della massa, abilmente maneggiata ed usata, può pure servirsi lo Stato*). Demokratický štát vydaný napospas svojvoľným rozmarom masy (*lasciato all'arbitrio della massa*) by bol preto poľutovaniahodným *divadlom (spettacolo)*. Sloboda, ktorú treba chápať ako *morálnu povinnosť človeka (dovere morale della persona)*, sa *mení na tyranský nárok na ventilovanie ľudských impulzov a túžob na úkor ostatných (si trasforma in una pretensione tirannica di dare libero sfogo agl'impulsi e agli appetiti umani a danno degli altri)*, pričom rovnosť sa *zvrháva na mechanickú nivelizáciu do jednofarebnej uniformity (degenera in un livellamento meccanico, in una uniformità monocroma)*; *zmysel pre ozajstnú česť, osobná aktivita, rešpekt k tradícii, dôstojnosť – jedným slovom všetko, čo dáva životu hodnotu, krok za*

crodo sa zhoršuje a hynie (sentimento del vero onore, attività personale, rispetto della tradizione, dignità, in una parola, tutto quanto dà alla vita il suo valore, a poco a poco, sprofonda e dispare). Toto sú účinky „tyranie väčšiny, či slepého davu“!

Preto, aby bola demokracia prijateľná pre katolícku spoločenskú vedu, musí rešpektovať objektívne a večné princípy hierarchického usporiadania sveta, ktoré ustanovil sám Stvoriteľ. V prvom rade *demokratický štát*, či už *monarchistický alebo republikánsky*, musí, ako každá forma vlády, mať moc opravdivo a účinne vládnuť (*Lo Stato democratico, sia esso monarchico o repubblicano, deve, come qualsiasi altra forma di governo, essere investito del potere di comandare con una autorità vera ed effettiva*), pričom osobná sloboda (*libertà personale*) nemôže negovať závislosť od vyššej autority, ktorú musí poslúchať (*negassero ogni dipendenza da una superiore autorità munita del diritto di coazione*). Absolútny poriadok bytostí a cieľov (*ordine assoluto degli esseri e dei fini*) ukazuje síce človeka ako autonómnou osobu (*persona autonoma*) a subjekt povinností a nespochybniteľných práv (*soggetto di doveri e di diritti inviolabili*), ale ten istý poriadok zahŕňa aj štát, ako potrebné spoločenstvo obdarené autoritou (*abbraccia anche lo Stato come società necessaria, rivestita dell'autorità*) a navyše tento poriadok nemôže mať vo svetle zdravého rozumu (*sana ragione*) a ešte väčšmi kresťanskej viery (*fede cristiana*) iný pôvod, než v osobnom Bohu, našom Stvoriteľovi (*altra origine che in un Dio personale, nostro Creatore*).

Z toho vyplýva, že **dôstojnosť politickej moci je dôstojnosťou jej účasti na Božej autorite** (*la dignità dell'autorità politica la dignità della sua partecipazione all'autorità di Dio*) a nijaká štátna forma nemôže ignorovať tento intímny a nerozlučiteľný vzťah (*nessuna forma di Stato può non tener conto di questa intima e indissolubile connessione*) – a najmenej zo všetkých ho môže ignorovať demokracia (*meno di ogni altra la democrazia*)! Ak teda demokracia nebude spĺňať vyššie uvedené podmienky – predovšetkým ak nebude rešpektovať *nedotknuteľné princípy prirodzeného práva a zjavených právd* (*immutabili principi della legge naturale e delle verità rivelate*) – potom aj demokratický systém sa stane čistým a obyčajným absolutistickým systémom (*puro e semplice sistema di assolutismo*), čiže štát bude mať zákonodarnú moc bez obmedzení a hraníc (*un potere senza freni né limiti*); v skutočnosti to bude *totalitná demokracia*.

Preto by malo byť zrejmé, že „skutočnú zdravú demokraciu treba chápať v tomistickom zmysle, v ktorom demokracia v *pravom zmysle slova* je **odmietaná ako skazený systém**, zatiaľ čo je prípustný, ba žiadúci ľudový prvok v štátnom zriadení nazvanom *komplexný alebo zmiešaný režim* (*regimen commixtum*) pozostávajúcom z troch systémov: monarchistického, aristokratického a ľudového, ktorý je považovaný za *najlepší* a ktorý ustanovili *starší spolu s obyvateľstvom* (STh t. 13 kv. 95, čl. 4); potrebu tohto demokratického prvku zdôvodňuje sv. Tomáš Akvinský imperatívom spravodlivosti, ktorý požaduje určitý podiel na moci pre každú spoločenskú skupinu, pretože každá sa pričiňuje určitým (aj keď nerovným) spôsobom k spoločnému dobru.

Jacek Bartyzel – profesor na Univerzite Mikuláša Kopernika v Toruni, historik politického myslenia, novinár. Člen kapitoly literárnej ceny Józefa Mackiewicza.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/co-povedal-pius-xii-o-demokracii/>